

Förbandsrapport: Luftstridsskolan (LSS)

Rapportens syfte

Efter Pliktrådets besök på LSS den 20–21 november 2019 redovisas här de intryck som gavs vid besöket.

Det finns två anledningar till att Pliktrådet skriver rapporter. För det första underlättar en rapport att minnas alla intryck från de förband som besökts och skapar även underlag för Pliktrådets stora slutrapport. Den andra anledningen är att Pliktrådet kan erbjuda feedback till det förband som besökts.

Om ni hittar något i denna rapport som är felaktigt eller illa underbyggt går det bra att ta kontakt med Joel Kihlbert i Pliktrådet. Detta görs lättast genom att skicka ett mejl till joel.kihlbert@pliktradet.se. Det går också att ringa på 070-848 61 84.

Begreppslista

FM	Försvarmakten
TRM	Totalförsvarets rekryteringsmyndighet
GU	Grundutbildning
LMA	Lokalt medinflytandeansvarig
FH	Försvårshälsan
LSS	Luftstridsskolan
MHS	Militärhögskolan

Om Pliktrådet

Pliktrådet är det centrala medinflytandeorganet för totalförsvarspliktiga under grundutbildning. Rådet består av fem före detta värnpliktiga, där ledamöterna väljs vid den årliga Värnpliktskongressen. Pliktrådet företräder på nationell nivå samtliga värnpliktiga i Sverige och bedriver intresse- och rättighetsbevakning för deras räkning. Förbandsbesök är en viktig del i Pliktrådets löpande verksamhet.

Om rapporten

Pliktrådet tillser att detta dokument går ut till LMA/rekrythandläggare, förbandschef eller motsvarande funktion samt förtroendevalda värnpliktiga på relevant förband. LMA ansvarar i sin tur för att vidarebefordra rapporten till relevanta funktioner på förbandet och de Pliktrådet träffat under sitt besök samt till berört soldathem. Från och med att Pliktrådet skickat ut rapporten har förbandet två veckor att återkoppla på dess innehåll. Därefter gör rapporten publik genom att skickas ut brett inom Försvarmakten, andra totalförsvarsmyndigheter, riksdagens försvarsutskott, regeringskansli och media.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	3
Inledning.....	3
Besöksprogram.....	3
Organisation	3
Utbildning.....	4
Arbetsmiljö och säkerhet.....	4
Fysisk och psykisk hälsa.....	4
Boendemiljö, lokaler och vistelseutrymmen	6
Befäl och ledarskap	6
Soldathem	7
Information och mönstring.....	7
Medinflytande	8
Val av förtroendevalda	8
Medinflytandearbetet.....	8
Diskussion	8
Avslutning	9

Sammanfattning

Pliktrådets besök på LSS var ett mycket givande besök. Vi fick möjlighet att se den pågående GU-verksamheten på nära håll, vilket hjälpte att skapa en tydlig bild över utbildningen.

Förbundet kämpar med liknande frågor som övriga inom FM, såsom hur man hanterar den stora tillväxten samt tillgången till personal och materiel till GU.

Det lyftes även lokala frågor som är viktiga att föra vidare, såsom bristen på olika typer av lokaler samt information kring specifika befattningar.

Inledning

Pliktrådet besökte LSS under vecka 47 2019, då vi träffade värnpliktiga, förtroendevalda, GU-kompanichefen, delar av befälslagen, GU-samordnaren för flygvapnet, representanter från FH samt representant från förbandsledningen. Detta har hjälpt Pliktrådet att skapa en bild av den GU som genomförs samt stämningen ute på förbundet.

Besöksprogram

Dagen avlöpte enligt följande upplägg:

8:45	Upphämtning vid vakten
9:00	Samtal med förbandsledningen
10:00	Samtal med representanter från FH
11:00	Rundvandring på förbundet och besök på soldathemmet
13:00	Slussning ut till Marma skjutfält

Återstående tid spenderades ute på skjutfältet, där det ingick samtal med kompanichefen och de värnpliktiga, samt en möjlighet att följa verksamheten.

Organisation

Vid samtalet med förbandsledningen och GU-samordnaren för flygvapnet fick Pliktrådet en genomgång av LSS organisation, för att lättare kunna förstå och få inblick i verksamheten som bedrivs här.

Under utbildningsåret 2019–2020 antogs 122 värnpliktiga till LSS. Vid tiden för besöket hade det dock skett ett par avbrott, då 111 värnpliktiga var kvar i tjänst. Nästa utbildningsår är planen att ta in 145 värnpliktiga, vilket avses av förbundet vara hanterbart utifrån de hårda värdena, såsom sängplatser. Dock lyftes problematik såsom befälens arbetsbörda ute på plutonerna, kontor till befälen samt brist på materiel.

På LSS finns det ett ”ordning och reda”-tänk, vilket man kan se rent organisatoriskt då de har ett kompani som endast fokuserar på utbildning av pliktpersonal, det vill säga ett GU-kompani. Dessutom kommer LSS, från och med nästa utbildningsår, att endast utbilda 11-månadersvärnpliktiga, för att lättare kunna planera och lägga upp utbildningen.

Utbildning

På LSS utbildas många olika befattningar på de tre plutoner som finns på kompaniet. Det utbildas bland annat R3-soldater, officersaspiranter, stabsassistenter och bassäkerhetssoldater. Man har ungefär 40 värnpliktiga samt 5–6 befäl/officerare per pluton. För närvarande verkar detta fungera på ett mycket bra sätt.

Under besöket lyfte kompaniet att tiden som läggs på närkamp för de värnpliktiga är alldeles för väl tilltagen. Kompaniet efterfrågar därför en granskning över kraven på närkampen. Under de första månaderna är kraven ställda på ett sådant sätt att de värnpliktiga spenderar mer tid på närkamp än vad de gör ute i skogen. Tidfördelningen gör att de värnpliktiga tappar viktig utbildningstid, för befattningar och deras uppgifter.

Förhoppningsvis löser sig detta problem när man kan planera hela upplägget av en GU, så förbandet och kompanierna kan distribuera tiden på ett mer ändamålsenligt sätt som leder till mer kompetenta värnpliktiga i sina krigsförband.

Arbetsmiljö och säkerhet

Fysisk och psykisk hälsa

Under mötet med FH uttrycktes det att det finns ett bra samarbete mellan förbandet och FH; FH upplever förbandet som lyhört när FH kommer med upplysningar eller information. Stämningen på förbandet är också mycket god och alla involverade inom GU har hög moral utifrån FH:s perspektiv, vilket är mycket glädjande att höra.

Något som påtalades av FH är att truppnära befäl ska få mer tid för utbildning med psykologen kring hantering av psykisk ohälsa än vad dem har idag. Detta för att skapa en trygghet hos befäl såväl som hos de värnpliktiga.

Kritik lyftes dock från FH, då de upplevde att många värnpliktiga kom till dem med belastningsskador efter övningar eller fältveckor, primärt i början av utbildningen. Detta berodde enligt FH inte på befälen eller berörda chefer. Det misstänktes istället att det var individerna själva som pressade sig för hårt. Det var många värnpliktiga som kom in och hade en ”jag klarar mig”-mentalitet, vilket kan ha varit en bidragande faktor till skadorna.

FH gav en eloge till befälen, gällande deras egna bedömningar om att skicka värnpliktiga till FH. FH upplever att de som behöver vård får det, och att de pliktiga som bara behöver återhämtning inte blir skickade till FH i onödan.

På LSS delas inte skosulor ut till de värnpliktiga vid inryck, då FH menar att det finns forskning som visar att sulor inte hjälper eller löser problemet med kängorna. Detta ställer sig Pliktrådet skeptiska till, då de förband med minst besvär med kängorna i dagsläget också delar ut sulor till sina pliktiga.

Det erbjuds TBE-vaccin vid inryck för de som vill ha det och man ges möjlighet att få alla tre doser under utbildningen. FH rekommenderar dock starkt att man tar första vaccinationen innan man kommer på plats och lämnar kvittot för ersättning, då det kortar ner processen att få alla tre doser.

Frågan om andra vaccin lyftes, och FH menar att det bör ligga i TRM:s intresse att kontrollera vilka vaccinationer som individerna har tagit samt tipsa om vilka som kan vara bra att ta innan inryck. Detta är en mycket intressant tanke som vi i Pliktrådet tar med oss.

Av de avbrott som skett på LSS uppskattar FH att det är fördelning på 40 procent fysiska orsaker och 60 procent psykiska orsaker.

De avbrott som skett på grund av fysiska skäl avser individer som kommit till inryck med en skada, som man antingen dragit på sig mellan mönstring och inryck eller skador som märkats eller inte kommit fram under mönstringen, men blir påtagliga de första veckorna i tjänst. LSS önskar därför att TRM utökar mönstringen med en kontroll hos en sjukgymnast, istället för hos en sköterska/läkare. FH tror att detta ger mer data och översikt hur individerna i fråga mår rent fysiskt. Pliktrådet håller med om detta och kommer att arbeta för att TRM ser över detta moment.

För avbrotten på grund av psykisk ohälsa har hälften ursprung i ohälsa som funnits hos de pliktiga under en längre tid och hälften har inträffat efter inryck. I den första kategorin har de pliktiga märkat på TRM om hur de mår eller så har de mönstrande haft så stor motivation att de gärna ”provar” och ser hur det går, trots tidigare konstaterad psykisk ohälsa. När de sedan har blivit kallade har det visat sig vid inryck att de inte klarat av det, vilket då leder till avbrott. Detta måste arbetas med då det är ett större problem än på bara LSS. För den andra kategorin, där ohälsan har inträffat efter inryck, upplever de värnpliktiga höga stressnivåer och det blir då en väldigt jobbig situation, då man är där under plikt och inte kan åka hem. FH menar att trygghet skapas på plutonerna, och det har noterats att mer erfarna befäl hanterar sådana här situationer mycket bättre och dessa blir en framgångsfaktor. FH önskar därför en bättre utbildning av befäl kring hantering och förekomsten av psykisk ohälsa.

Boendemiljö, lokaler och vistelseutrymmen

De logement och vistelseutrymmen som finns till de värnpliktigas förfogande ser bra och fräscha ut. Under vårt besök hann vi inte se utbildningsplatser, såsom verkstäder och dylikt, men det lyftes inga kommentarer kring problem med dessa.

Något som lyftes av kompanichefen var dock att det inte finns någon lokal för att samla hela kompaniet, såsom en aula. Detta har varit ett problem, då man inte har kunnat anordna informationspass och utbildningar i plena, utan man har behövt dela upp plutonerna, vilket är tidskrävande. Detta tycker Pliktrådet är synd och vi uppmanar LSS att ta tag i problemet för att underlätta för den GU som bedrivs på förbandet.

En annan sak som fattades, som bör finnas till de värnpliktigas förfogande, är vårdlokaler för GU-kompaniets materiel samt personliga persedlar. Kompanichefen meddelade att det är en enorm brist på sådana här lokaler, men även här uppmanar vi LSS att lyfta fram och försöka lösa problemet.

Befäl och ledarskap

FM satsar nu på rekrytering för att ”få in personer i firman”. När vi frågade om befälens jargong så uttryckte de värnpliktiga att det har fungerat väl med förhållningsättet mellan värnpliktiga och befäl.

Något vi i Pliktrådet noterade när vi var ute på besöket är att stora delar av befälslagen är unga och ibland nyexaminerade fänrikar. Vi ställde då frågan hur befälslagen är uppbyggda. Kompanichefen förklarade att på LSS, men även till stor del inom flygvapnet, så går fänrikar in i rollen som plutonchef i ungefär två år och går sedan vidare till andra positioner på förbandet. Detta kan skapa problem, då det kan bli svårt att hitta mentorer och extra kompetens i form av en kontinuerlig kunskapsbank på plutonerna eller kompaniet. I dagsläget utgör det inget problem, då de officerare och befäl som arbetar ute på plutonerna är kompetenta, men det är en oro för framtiden. En ökad tillgång av kompanifanjunkare väntas dock innebära en viktig lösning på problemet.

Pliktrådet är dock oroliga över att befälen, som på många andra förband och flottiljer i Sverige, inte hinner ta ut ledigheter och arbetar för mycket övertid. Detta leder till att många inte arbetar inom GU mer än ett par år, vilket är ett stort problem. Dock verkar inte LSS oroliga för detta i dagsläget.

Soldathem

Soldathemmet ligger mitt på förbandsområdet, väldigt nära till kasernerna, så det är smidigt att ta sig dit för att hänga. Soldathemmet ligger alltså innanför grindarna och vad vi kunde se finns det ingen kioskverksamhet eller liknande, vilket kan vara värt att ta tag i från förbandets sida. Ofta, i dialog med restaurangen, kan man komma fram till någon form av ytterligare marka, vilket vi som sagt uppmuntrar förbandet att göra.

Under vårt besök fick vi chansen att som hastigast besöka soldathemmet. Tyvärr var inte föreståndaren på plats för att besvara våra frågor. Men, i dialog med de värnpliktiga fick vi veta att soldathemmet är mycket uppskattat; ett nyttigt alternativ för miljöbyte och ”fly från logementet en stund”. Pliktrådet tycker att det är roligt att höra, då det är välbehövligt som värnpliktig att ha en plats dit man kan fly, för att minska stress och den påfrestande vardagen.

Information och mönstring

Förbandet anser att samarbetet med TRM fungerar okej. Man får till förbandet bra, starka och motiverade individer.

Som tidigare nämnt i denna rapport så önskar dock FH att man gör tillägget med en sjukgymnast vid mönstring, istället för undersökningen som en läkare eller sjuksköterska genomför. Förbandet menar att en sjukgymnast är mycket mer insatt i hur belastande värnplikten med tungt arbete sliter på kroppen och kan därför upptäcka eventuella risker för individer på ett bättre och mer effektivt sätt. Detta håller Pliktrådet med om och uppmuntrar starkt att förbandet driver frågan vidare i sina kanaler.

De värnpliktiga hade dock en hel del att säga om den information de fått från TRM och FM innan inryck. Det finns individer som upplever att den befattning som de har blivit tilldelad är något helt annorlunda än den som blivit beskriven. Detta anser Pliktrådet är jättetråkigt att höra och det är en fråga som rådet arbetar hårt med. Vi råder förbandet att kommunicera tydligare med TRM, och framför allt då inskrivningshandläggarna, genom att lämna information om de befattningar som ska utbildas, till exempel då vad en bassäksoldat är och vad dennes uppgifter blir.

Vi uppmärksammades även av officersaspiranterna att dem inte riktigt förstår meningen med sin befattning. Från deras perspektiv är befattningen en förberedande utbildning inför MHS Karlberg för att bli officerare. Trots denna utbildning får man ingen förtur att komma in på Karlberg, så om man väljer att inte fortsätta inom FM efter utbildningen så blir man krigsplacerad som något annat, såsom stabsassistent eller bevakningssoldat, vilket för de värnpliktiga känns märkligt. Det kommenterades även att officersaspiranterna inte förstår skillnaden mellan deras befattning och stabsassistentbefattningen; de ser det som samma sak.

Detta tycker Pliktrådet är synd. Vi rekommenderar förbundet att, i början av antingen GU eller BU, sätta sig ner med samtliga värnpliktiga och gå igenom förbundets olika delar och befattningar. Detta för att skapa en förståelse hos de värnpliktiga om den krigsorganisation de befinner sig i.

Medinflytande

Val av förtroendevalda

Pliktrådets uppfattning är att valen av förtroendevalda genomförs på ett bra sätt. Vi uppfattade att det på varje pluton har valts en förtroendeperson, ett skyddsombud och ett ombud för Kvinnligt Nätverk. Valen eller kandideringarna ska ha genomförts på ett korrekt sätt.

Medinflytandearbetet

Förbundet ser ett stort värde i medinflytandet, vilket är mycket roligt att höra. I dialog med förbundet märkte vi att det finns en attityd att alla ska få en chans att påverka, vilket vi ställer oss starkt bakom. Sen finns det hos LSS ett problem som vi ofta stöter på vid våra förbandsbesök; att de värnpliktiga upplever plutonens timme som stundvis stressad. Att de värnpliktiga sällan får tid att diskutera eller ta upp de saker man ibland skulle vilja önska. Detta såklart tycker Pliktråde är oacceptabelt och kräver att plutonens timme verkligen ges den tid som behövs.

Diskussion

I samtal med de värnpliktiga på LSS fick vi bilden av att de, såhär långt, är mycket nöjda med sin utbildning. Det finns frågetecken och synpunkter, såsom information man fått från TRM, men samtidigt är man mycket nöjd med utbildningens innehåll och sina befäl, vilket var mycket roligt att få ta del av.

Pliktrådet ser gärna att LSS arbetar vidare med att förbättra sin GU-utbildning genom att skapa tillgång till de lokaler som i dagsläget saknas. Detta för att kunna bedriva en fullt fungerade GU. Det behövs, som tidigare nämnt, en lokal för att samla hela kompaniet, likt en aula, och vårdlokaler till både grupp- och plutonsmateriel samt personligt materiel. Dessutom behöver LSS se till att befälen har tillräckliga kontorsplatser för att sköta de administrativa uppgifterna.

Överlag anser vi att den GU som bedrivs på LSS är väldigt bra. Som både de värnpliktiga själva och personal på förbundet sa under vårt besök så är stämningen på förbundet öppen och man vill bli bättre och lyssnar gärna på alla som har något att säga. Detta är så kul att höra.

Avslutning

Förbundet visar på ett engagemang för värnpliktiga och värnpliktsutbildningen; det värderar Pliktrådet och Sveriges värnpliktiga högt.

Det framkom problem, tankar och många intressanta perspektiv under besöket. En sak som blev tydlig är att det finns ett stort engagemang och många idéer, hos såväl värnpliktiga som anställda vid förbundet. Pliktrådet hoppas att dessa idéer sprids på ett smidigt sätt, även via linjeorganisationen och på förbundet, och inte bara vid Pliktrådets besök. I övrigt kommer Pliktrådet att lyfta dessa resonemang vidare.

Pliktrådet hoppas att vi med denna rapport har förmedlat våra intryck på ett konstruktivt sätt. Vi upplevde besöket som positivt, blev mycket väl mottagna och förbundet präglas av ett transparent och samarbetsvilligt klimat. Vi har förhoppningar om, och ser fram emot, ett fortsatt gott samarbete mellan Pliktrådet och Luftstridsskolan.

Tack för ett givande besök,

Joel Kihlbert

Medinflytande- och förbandsbesöksansvarig

Lisa Holmqvist

Vice ordförande